

Af MORTEN LANDER ANDERSEN

Historiker

og JACOB WESTERGAARD MADSEN

Museumsinspektør Danmarks Rockmuseum
(forventet åbning 2015)

I februar 1967 bragte det danske ungdomsblad *BEAT* en artikel med titlen »Hallucinationsmusik«. Det var den første danske artikel om den nye psykedeliske musik, som blev beskrevet som »musik der udvider sindet«. Musikken begyndte i Californien og var nu også nået til England. Selvom fænomenet endnu var ukendt i Danmark, konkluderede artiklen, »at det kun er et spørgsmål om tid før en eller anden gruppe herhjemme hopper på psykedelivognen.«

Forudsigelsen byggede på den enorme hast, som musik- og ungdomskulturen havde spredt sig med i det seneste årti: Som et globalt sprog for den vestlige ungdom gav pop- og rockmusikken mulighed for identifikation og fælles referenceramme med andre unge på tværs af landegrænser. Stofferne var en uadskillelig del af den nye udvikling. Musikbladene begyndte at bringe reportager om, hvordan stofferne påvirkede musikken, for eksempel lod en overskrift i det danske magasin *Børge* i juli 1967: »Vi ryger hash som skorstenene«. Her udtalte Steppeulvenes forsanger Eik Skælø: »Hash er hele grundlaget for vores musik. Uden stof kan vi slet ikke opleve musikken rigtig, og uden det kan vi heller ikke give vores oplevelser videre.«

Endnu mere end hash var brugen af det syntetiske stof LSD forbundet med det psykedeliske. Stoffet havde vundet frem blandt amerikanske unge, efter at psykiatere i første omgang havde afprøvet dets virkning på studerende i en række forsøg. Ifølge brugere bød rusen på en mental rejse og en udvidet oplevelse af selvet og verden. Det kunne især give nogle intense oplevelser med musik, hvorfor de to stimulanser i fællesskab gav ekstra god mulighed for at opleve virkeligheden på flere planer samtidig.

STOFFERNE dannede altså et grundlag for den psykedeliske bevægelse, men nu var det ikke alle unge i 1960'erne, der trippede på LSD. For dem, der ikke gjorde, var der hjælp at hente i en anden komponent, som var helt central i den psykedeliske oplevelse, stoffer eller ej, nemlig det psykedeliske lysshow. Det var en ekstra tilføjelse til den mentale rejse, som lyden – og eventuelt stofferne – kunne sende koncertgæsten på. Sammenblandingen af kunstformerne var med til for altid at ændre koncertformatet.

Udviklingen var begyndt i USA og England. I årene 1965-66 blev der eksperimenteret voldsomt med at blande teater, lys og popmusik, ikke mindst i de psykedeliske centre i San Francisco og London. Det var amerikanske bands som Grateful Dead, Jefferson Airplane, Mothers of Invention og i Storbritannien Pink Floyd, der gik forrest med de nye lyseksperimenter. Specielt sidstnævnte skulle få en vigtig rolle i forhold

til etableringen af det psykedeliske lys i Danmark.

Som flere andre af tidens britiske rock- og poporkestre var Pink Floyd rundet af de art schools, som vandt frem efter Anden Verdenskrig for at uddanne arbejderklassens og middelklassens ungdom. Her introducerede de nysgerrige blandt underviserne deres elever for nye kunstformer, for eksempel de psykedeliske lyseksperimenter. Pink Floyd tog det til sig i en grad, så lyset blev en uadskillelig del af deres koncerter.

Pink Floyd blev fast inventar på det nyoprettede spillested UFO Club i London, hvor der også var fast indrettet psykedelisk lys. I januar 1967 bragte det engelske musikmagasin *Melody Maker* en artikel, *Who's psychedelic now?*, hvor Pink

prale af at være det »neste sted i Europa«, der kunne byde på dette. Om det virkelig var det eneste sted i Europa kan nok betvivles, men at man var med på vognen var sikkert.

Howdan kom Danmark så hurtigt med på den internationale bølge? Og hvordan kunne et sted på Bakken prale med forbindelser til Pink Floyd? I dette tilfælde skyldtes det en entreprenant person, nemlig impresarioen Walther Klæbel. Klæbel havde besøgt UFO Club tidligt i 1967 og besluttede meget begejstret at lave et dansk spillested efter det engelske forbillede. Stedet, han valgte, var Rosenhaven på Bakken, som før havde været en beværtning med jazz og folkesang på programmet. Det blev nu kraftigt ombygget og relanceret som Soho; et navn, som refererede til det kvarter

tæt associerede *flower power*-stil. I sommeren 1967 fik tre butikker på Stroget i København PH-prisen for deres psykedelisk inspirerede, farvestrålende butiksfacader, mens bandet Beefeaters modtog prisen for deres musik.

SAMTIDIG med at bands som Pink Floyd og danske Beefeaters integrerede deres musik med andre kunstformer, markerede de også en brydning inden for tidens populærmusik. I september 1967 bragte bladet *Børge* en artikel med titlen »Hvor blev poppen af?« Her skrev chefredaktøren om de nye vinde: Ude var pigtrådsmusikken og ind kom den avancerede rock, hvorunder den psykedeliske musik hørte, som var mindre festlig og dermed ikke kunne betegnes som pop. Sjovt nok fik sangerinden Ulla Pia et kæmpe pophit i 1969 med sangen »Flower Power tøj«, som blev sunget på landsdækkende TV med psykedelisk lysshow til slut.

Nogle af de tidlige psykedeliske kunstnere kviede sig, når det psykedeliske blev for kommercielt, men det var næppe grunden til, at stilen internationalt døde ud ved overgangen til 1970'erne. Stofferne, som havde været en vigtig, oprindelig inspiration, var begyndt at vise deres destruktive effekter, og man begyndte at omtale dem noget mere kritisk end blot få år tidligere. Desuden ændrede musikulturen sig: Hvor det psykedeliske miljø ofte bød på happenings med en masse navne, begyndte de store musikere at tage langt mere i hyre og optrådte alene som hovednavn. Og de var i øvrigt ikke interesserede i at betale en lysmand, som med sit show tog for meget af opmærksomheden.

Men det er interessant, at den psykedeliske tid varede en del længere i Danmark end mange andre steder. Det skyldtes ikke mindst et dansk kulturfænomen som de kommunale ungdomsklubber. Klubberne fungerede tit som koncertsteder med både danske og udenlandske navne, og her kunne nysgerrige unge få lov til at lave deres eget udstyr i løbet af ugen og prøve det af til koncerter i weekenden.

Samtidig blev Foreningen for Musik og Lys dannet i 1970 af musikere og lysfolk, som ville løsrive sig fra musikbranchens mere etablerede og profitorienterede aktører. Her optrådte lyd og lys altså ligeværdigt, og til flere koncerter i 1970'erne kunne man opleve op til ti af foreningens lysgrupper optræde til samme arrangement! Og i en noget anden boldgade levede stroboskoplyset, som også var en del af det psykedeliske lysshow, videre i diskotekerne.

Opfattelsen af koncerten som et spektakel, der involverer meget andet end lyttesansen, er stadig med os i dag. De seneste år har det psykedeliske endda oplevet en renaissance som retrofænomen i visse dele af dagens musikmiljø. Og på et mere indirekte plan har kulturen kastet skygger, idet flere af de udøvende lysmænd siden fik karrierer inden for film og teater, hvor de stadig er aktive den dag i dag.

Morten Lander Andersen, »Da det psykedeliske lys kom til Danmark«, ROMU 2011. Årsskrift for Roskilde Museum, side 138-147.

Floyds trommeslager, Nick Mason, udtalte, at »lysmænd skal helt bogstaveligt være en del af bandet.« Senere på året blev de interviewet til det danske blad *Børge*, hvis læsere fik forklaret meningen med lys og lyd, projektorer og stroboskopier, en selvbevidsthed om at tilhøre noget nyt og epokegørende skinnede klart igennem.

HER kan vi så vende tilbage til *BEAT*'s forudsigelse om, at det psykedeliske også ville fange an i Danmark. Som allerede nævnt skulle dette nemlig snart komme til at holde stik.

I maj 1967 kunne spillestedet Soho på Bakken som det første i Danmark lokke med »psychedelic lys« til koncerterne. Selvom stavningsvoldte problemer, var man klar over, at man havde fat i noget hipt; ifølge en annonce for stedet var det nemlig den engelske gruppe Pink Floyds lysshow, og man kunne tilmed

i London, som med sine cafeer, natklubber og modebutikker stod for 1960'ernes »Swinging London.«

Med sig fra London havde Klæbel taget lysmanden Pep Carter, som havde lavet lys for Pink Floyd på UFO Club. Han var repræsentant for det såkaldt flydende lysshow, som med lysbilledapparat, oliefarver og glasplader var meget krævende, men også blev anset for det smukkeste og kunstnerisk mest sofistikerede. Pep Carters lysshow blev nu rammen for en række visuelt spektakulære koncerter i løbet af foråret og sommeren.

Den musik, som det psykedeliske lys akkompagnerede, var ved at blive anerkendt som en seriøs kunstform med egen kritikerstand og øget bevågenhed fra det etablerede kulturliv. Anerkendelse blev også lyskunsten til del. Som et visuelt medie spredte det psykedeliske sig hurtigt til moden og den